

سیر تاریخ و تحولات پوشاک در ایران

«از دوران پیش از تاریخ تا دوران معاصر»

رامونا محمدی

عنوان: سیر تاریخ و تحولات پوشاک در ایران
«از دوران پیش از تاریخ تا دوران معاصر»

تألیف: رامونا محمدی

ناشر: مؤسسه انتشاراتی جمال هنر

نظارت فنی و امور چاپ: سعید قونسوری، محمد امیری

طراح جلد: محمد انصاری

نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۳۹۲

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

بها: ۱۵۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰-۷۲۸۵-۰۰-۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

تهران، خیابان انقلاب

خیابان منیری جاوید (ارده بهشت شمالی)

بین خیابان روانمهر و

خیابان لبافی نژاد، پلاک ۴۰

تلفن: ۶۶۴۸۸۵۲۱، ۶۶۴۸۸۴۷۱

۰۹۱۲۵۴۷۰۴۱۰، ۰۹۱۲۶۱۸۰۸۳۹

دورنگار و پیام گیر: ۶۶۴۶۲۵۱۴

فونسوری - امیری

www.jamalhonar.com

سرشناسه: محمدی، رامونا، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور: سیر تاریخ و تحولات پوشاک در ایران
«از دوران پیش از تاریخ تا دوران معاصر» / رامونا محمدی.

مشخصات نشر: تهران: جمال هنر، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۲۷۰ص: مصور.

شابک: 978-600-7285-00-8

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: پوشاک -- ایران -- تاریخ

موضوع: ایرانیان -- پوشاک -- تاریخ

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ س۹ ۳۴/م ۱۴۲۰ GT

رده بندی دیویی: ۳۹۱/۰۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۳۳۳۶۳۸۷

فهرست مطالب:

صفحه	عنوان
۱۳	مقدمه.....
۱۶	عناصر شکل‌گیری و تحول پوشاک.....
۱۹	پوشاک ملی و قومی مردمان ایران زمین.....
۲۰	نقش و اهمیت لباس‌های قومی، بومی و سنتی ایران.....
فصل اول: پوشاک و زیورآلات در ایران باستان	
۲۵	ایران باستان.....
۲۶	دوران پیش از تاریخ در فلات ایران.....
۲۶	دوران باران.....
۲۷	دوران پارینه سنگی در فلات ایران.....
۲۷	دوران میان سنگی در فلات ایران.....
۲۸	دوران خشک (دوران نوسنگی) در فلات ایران.....
۲۹	پوشش بدن در دوران پیش از تاریخ.....
۳۱	پوشاک ساکنان بومی فلات ایران.....
۳۵	مهاجرت اقوام آریایی به فلات ایران.....
۳۷	مادها.....
۳۹	پوشاک در دوران مادها.....
	پوشاک مردان: پیراهن* شلوار* قبا، مانتو، اورکت، جبهه، بالاپوش با آستین* شنل،
۳۹	ردا، بالاپوش بدون آستین* کمربند* پوشش سر* پوشش پا* پوشش نبرد.....

۴۶	 زیورآلات مردان
۴۷	 پوشاک زنان
۴۷	 زیورآلات زنان
۵۵	 هخامنشیان
۵۹	 پوشاک در دوران هخامنشیان
۶۲	 انواع لباس‌ها در دوران هخامنشی
	پوشاک مردان: پیراهن رو، کندیس * بالاپوش و دامن * شل، ردا * جلیقه * کیتون،
۶۴	 زیرپوش یا پیراهن زیر * پوشش سر * پاپوش * کمربند * پوشش نبرد
۷۱	 زیورآلات مردان
۷۱	 پوشاک زنان: بالاپوش و دامن * پیراهن شرابه‌دار * چادر * کفش
۷۲	 زیورآلات زنان
۷۹	 اشکانیان یا پارت‌ها
۸۳	 پوشاک در دوران اشکانیان
	پوشاک مردان: پیراهن، تونیک * شلوار * شل * جبه، قبا * کمربند * پوشش سر *
۸۴	 پاپوش * پوشش نبرد
۹۰	 پوشاک زنان: پیراهن، تونیک * شلوار * کمربند * پوشش سر * کفش
۹۳	 زیورآلات زنان و مردان
۹۹	 ساسانیان
۱۰۲	 پوشاک در دوران ساسانیان
	پوشاک مردان: پیراهن، تونیک * شلوار * ارخالق، کت کوتاه * قبا، بالاپوش، ماتو *
۱۰۴	 شل، رودوشی * پوشش سر * پاپوش * پوشاک نبرد

۱۱۱	 زیورآلات مردان
	پوشاک زنان: پیراهن بلند* دامن مضاعف* شلوار* دهان‌بند* شال* پوشش سر*
۱۱۱	 پوشش پا
۱۱۴	 زیورآلات زنان

فصل دوم: پوشاک و زیورآلات در ایران اسلامی

۱۲۷	 اوایل دوران اسلامی (از ظهور اسلام تا حمله مغول)
۱۳۰	 پوشاک در اوایل دوران اسلامی
	پوشاک مردان: پیراهن، تونیک، قمیص* پیراهن زیر* ارخالق، کُرتَه* قبا، روبوش*
	جَبَه، دراعه، لباده* شل، ردا* بُرس* لنگ، فوطه* شلوار، سروال* کمربند* شال*
۱۳۳	 پوشش سر* پوشش پا* پوشاک نبرد
	پوشاک زنان: پیراهن، تونیک* قبا، جَبَه، روبوش* شلوار* کمربند و شال* دهان‌بند*
۱۴۰	 پوشش سر* پوشش پا
۱۴۴	 زیورآلات زنان

۱۵۱	 دوران مغول (ایلخانیان و تیموریان)
۱۵۵	 پوشاک در دوران مغول
	پوشاک مردان: پیراهن* پیراهن زیر* قبا، تن‌پوش رویی* جَبَه* عبا، ردا* شلوار*
۱۵۶	 کمربند و شال* دستکش* پوشش سر* پاپوش* پوشاک نبرد
۱۶۰	 پوشاک زنان: پیراهن زیر* پیراهن رویی* قبا* جَبَه* پوشش سر* پوشش پا
۱۶۲	 زیورآلات زنان

۱۶۹	 صفویه
۱۷۲	 پوشاک در دوران صفویه

۱۷۳	پوشاک مردان: پیراهن، تونیک* زیر پیراهن* نیم‌تنه کوتاه، کلیجه، کت* قبا* مانتو، ردا* عبا، شل آستین‌دار* کُردی، کاتبی، کادبی* شلوار* شال کمر* کمر بند* دستکش* پوشش سر* پوشش پا* پوشاک نبرد.....
۱۸۵	زیورآلات مردان.....
۱۸۵	پوشاک زنان: زیر پیراهن* پیراهن، قمیص، تونیک* قبا، بالاپوش* مانتو* جلیقه* نیم‌تنه کوتاه، ارخالق* نیم‌تنه بلند، کلیجه* شلوار، تنبان* شال کمر و کمر بند* دستکش* پوشش سر* پوشش پا.....
۱۹۰	زیورآلات زنان.....
۱۹۹	افشار و زندیه.....
۲۰۲	پوشاک در دوران افشار و زندیه.....
۲۰۳	پوشاک مردان: پیراهن کوتاه، قمیص، تونیک* پیراهن زیر* قبا، تن‌پوش رویی* عبا، ردا* شلوار، سروال* کمر بند و شال کمر* پوشش سر* پوشش پا* پوشاک نبرد.....
۲۰۷	زیورآلات مردان.....
۲۰۷	پوشاک زنان: پیراهن* شلوار* دامن* ارخالق* کلیجه* چاپکین، شاپکین، قبا، بالاپوش* پوشش سر* پوشش پا.....
۲۱۲	زیورآلات زنان.....
۲۱۷	قاجاریه.....
۲۲۱	پوشاک در دوران قاجارها.....
۲۲۲	پوشاک مردان: پیراهن زیر، زیرپوش* پیراهن رو، قباي زیر* ارخالق* جلیقه* قبا، جبه* کلیجه* سرداری، کمرچین، کلیجه کوتاه* کَتَنک، کَفَنک* عبا* شل* شلوار* شال کمر* کمر بند* پوشش سر* پوشش پا* پوشاک نبرد.....
۲۳۲	زیورآلات مردان.....

- پوشاک زنان: پیراهن* دامن، تنبان* شلیته* شلوار و تنکه تنبان و دامن شلواری*
- آرخالق، آرخالق* نیم تنه، یل* کلیجه، شاپکین* شل* پوشش سر* پوشش پا..... ۲۳۳
- زیورآلات زنان..... ۲۴۴
- دوران معاصر..... ۲۵۹
- پوشاک در دوران معاصر(پهلوی و انقلاب اسلامی)..... ۲۶۰
- پوشاک رسمی در دوران پهلوی..... ۲۶۱
- پوشاک پس از پیروزی انقلاب..... ۲۶۵

مقدمه

داستان بررسی تاریخی پوشاک مردم ایران زمین، جدا از بررسی تمدن و تاریخ اجتماعی آنان امکان پذیر و میسر نمی باشد. از این رو ناگزیریم که سیری در تاریخ سیاسی و اجتماعی و فرهنگی انسان در فلات ایران داشته باشیم تا بتوانیم در کنار آن به چگونگی سیر تحولات تن پوش اقوام ایرانی از کهن ترین زمان تاکنون بپردازیم. زیرا پوشاک هر قوم و ملتی نه تنها مبین شیوه پوشش خاص آن قوم می باشد بلکه از تحولات آن جامعه و تفاوت های طبقاتی موجود در میان اقشار آن جامعه نیز به درستی سخن می گوید. در این مسیر هرگاه بتوانیم تغییر و تبدیل انسان جنگلی و غارنشین ایرانی را به انسان متمدن، هوشمند و شهرنشین امروزی به درستی مورد بررسی قرار داده و دنبال کنیم، پس تا اندازه ای خواهیم توانست به چگونگی پوشاک او و علل تغییر فرم آن که بستگی به شرایط پیرامون وی و آب و هوای حاکم بر آن روزگاران داشته نیز پی ببریم و این مهم حاصل نمی شود مگر از طریق علم باستان شناسی تاریخی ایران.

انسان در آغاز آفرینش خود نیازی به پوشش تن و سر نداشته است زیرا بدنش پوشیده از مو بوده ولی در نتیجه تکامل و کم شدن موهای روی پوست بدنش و نیز برای دفاع خود در مقابل گرما و سرما و سایر عوامل طبیعی و نیز برای زینت بدن خویش و یا برای جلوگیری از ارتباطات و تحریکات جنسی و یا تشدید آن و ... و یا با انگیزه‌هایی مشابه آنها اقدام به ایجاد پوشش و پوشاندن خود می‌نموده است. البته ذکر این مطلب نیز لازم و ضروری است که بشر اولیه در ابتدا به دلیل افزایش تحریکات جنسی و یا کاهش این حس اقدام به پوشاندن بدن خود می‌نمود و نه به عنوان دافعی برای سرما و گرما و همان‌طور که ملاحظه می‌کنیم انسان‌های اولیه از پوشاک همان چیزی را طلب می‌کردند که انسان‌های امروزی می‌خواهند؛ یعنی نمایش اندام به صورتی زیبا نه پوشاندن برهنگی. البته در کنار آن نمایش نقاط قوت خود و پوشاندن نقاط ضعف بدنشان نیز مدنظر بوده است. لازم به ذکر است که انسان نخستین در ابتدا به تقلید از جانوران، اولین پوشش تن و سر خود را از پوست انتخاب می‌کردند و بعدها کم‌کم از آنچه در محیط پیرامونش وجود داشت اقدام به تهیه پوشاک و یا بعدها دوخت آن نمود.

ذکر این نکته نیز ضروری است که بشر همان‌سان که مراحل اولیه تمدن را طی نمود پوشش او نیز همانند وسایل و تجهیزات زیست محیطی‌اش بار دیگر جنبه تفنن و آرایش گرفت و به مقتضای اوضاع طبیعی و اقلیمی، میزان درجه تمدن و فرهنگ، عوامل اجتماعی و اقتصادی و اعتقادی، در طی قرون و اعصار تغییر شکل داد تا اینکه وسیله‌ای شد برای ابراز سلیقه و نماد اختلاف طبقاتی؛ یعنی فراتر از احتیاجات و تغییرات جوی و محیطی، تغییرات فرم و جنس لباس را نیز موجب گردید و به میزان درجه تمدن ملت‌ها و حکومت‌ها، کم‌کم تن‌پوش شکل معینی به خود گرفت که این امر رفته رفته سبب به وجود آمدن مد گردید. مد نیز خود تابع قدرت و تمدن ملت‌ها بود و هر دوره‌ای از تاریخ که حکومتی قدرتمندتر بود مهد مد نیز به حساب می‌آمد. روزگاری پوشش مصریان باستان، پس از آن پوشش ایران زمین و پس از قدرت گرفتن یونان و روم پوشش آنان مورد توجه جهانیان قرار گرفت. پس آنها نیز فرانسه و بعد از آن نیز مد امریکایی در میان ملل مختلف دنیا نفوذ نمود. اکنون نیز

اگر چه مد اروپایی رایج است اما در گوشه و کنارها تأثیرات تمدن و فرهنگ و پوشاک ایران زمین قابل چشم‌پوشی نیست؛ شاهد این ادعا تن‌پوش سوارکاران در مسابقات سوارکاری امروز است که برگرفته از تن‌پوش سوارکاران ماد و ساسانی و سلجوقی می‌باشد که طراحان مد امروزی چه به درستی آن را برگزیده و از آن استفاده نموده‌اند.

همان‌طور که می‌دانیم پوشاک بارزترین سمبول فرهنگی، مهمترین و مشخص‌ترین مظهر قومی و سریع‌الانتقال‌ترین نشانه فرهنگی است که به سرعت تحت‌تأثیر پدیده‌های فرهنگ‌پذیری در بین جوامع گوناگون انسانی قرار می‌گیرد. حتی عده‌ای بر این باورند که استیلای فرهنگی و سلطه‌پذیری در وهله اول از طریق انتقال پوشاک صورت می‌گیرد و حتی می‌توان با تغییر پوشاک یک جامعه نوع معیشت و شیوه تولید آنها را نیز دچار دگرگونی نمود و تحولاتی در ساختار زندگی اجتماعی آنها ایجاد کرد.

تاریخ لباس بخشی از تاریخ تمدن است که در آن تحولات شکل و فرم لباس از قدیمی‌ترین ایام تا زمان حاضر مورد بررسی و مطالعه و تحقیق قرار می‌گیرد و علل به وجود آمدن یا از بین رفتن فرم و شکل پوشاک را که در دوران‌های مختلف تاریخ متداول بوده است روشن می‌کند. چرا که این تحولات با تحولات دیگر تاریخی، اجتماعی و معیشتی مردم ارتباط مستقیم داشته است.

پوشیدن لباس، یک لازمه زندگی است و هر فردی دوست دارد، ظاهر خود را به بهترین و خوشایندترین شکل ممکن به دیگران عرضه نمایند و به همین جهت است که انسان پوشاک را با رنگ و طرحی هنرمندانه، زیبا، هماهنگ و همسان با محیط و شرایط طبیعی و جغرافیایی خود اختراع نمود. در نتیجه پوشش، یکی از امتیازات بشر نسبت به حیوانات گردید و سیر تکاملی تمدن بشری با تکامل پوشش همراه شد.

انگیزه پدید آمدن پوشاک و اختراع جامه، ناشی از نیاز آدمی به دفاع تن خود در برابر عوارض طبیعی به ویژه سرما و گرما بوده است. اما همان سان که هر وسیله زندگی، هنگامی که پا از عرصه رفع نیازهای ابتدایی و اولیه هر شخص بیرون گذارد، حالت تفنن به خود می‌گیرد و در طول زمان از شکل اولیه و ساده خود خارج شده و وسیله هنرنمایی و ابراز

سلیقه می‌گردد، تن‌پوش آدمیان نیز بر اثر گذشت زمان، اقلیم و محیط زیست، درجه تمدن و فرهنگ، عقاید مذهبی و آداب و رسوم، دستخوش دگرگونی‌های بی‌شماری شده است که عوامل اجتماعی، اقتصادی و ارتباطی و به ویژه سلیقه و ابتکار پوشندگان در تکامل و تنوع آن سهم به سزایی داشته است. لباسی که امروز می‌پوشیم فرآورده ذوق، سلیقه و خلاقیت طراحان و سازندگان و تولیدکنندگانی است که با شناخت از مردم جوامع خویش و هماهنگی با حالات و روحیات آنان دست به تولید پوشاک می‌زنند. تاریخ لباس، همچون تاریخ سیاسی و فرهنگی هر جامعه بازتابی از باورهای مذهبی، اندیشه‌های ملی و سنتی، شیوه‌های زندگی، آداب و رسوم اجتماعی و توان اقتصادی است که در شکلی کاملاً فرهنگی و هنری بروز می‌کند. از این‌رو شناسایی تحولات لباس هر قوم و ملتی موجب آشنایی با کلیه عوامل ذکر شده می‌گردد.

به طور قطع لباس صرفاً در نتیجه ذوق و حس زیبایی دوستی و تجمل پرستی بشر حادث نشده است، بلکه عوامل مهمی وجود داشته که حس زیبایی دوستی بشر را در راه تحول لباس و تغییر شکل دادن آن کمک کرده‌اند. پیش از آنکه پوشاک مردم ایران زمین را مورد بررسی قرار دهیم، لازم است اجمالاً به ذکر عوامل موثر در فرم پوشاک اشاره نماییم.

عناصر شکل‌گیری و تحول پوشاک

مهمترین عناصر شکل‌گیری و تحول پوشاک را می‌توان در موارد زیر خلاصه نمود:

۱. آب و هوا و شرایط اقلیمی و اجتماعی

یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده در تغییر و تحول لباس، که بیش از هر عاملی در تغییر لباس و تحول آن تاثیر داشته، آب و هوا می‌باشد. لباس برای پوشاندن بدن از سرما و گرماست و آب و هوا یک عامل تعیین کننده در جنس و شکل لباس است. به طوری که سرما، گرما و هوای معتدل هر یک پوشش ویژه‌ای را می‌طلبند. به عنوان مثال در مناطق سردسیر از پارچه‌های پشمی و ابریشمی و لباس‌های گرمی از پوست و چرم حیوانات و با رنگ‌های تیره و در مناطق گرم از پارچه‌های کتانی و پنبه‌ای با رنگ‌های روشن و آستین‌های کوتاه و یقه‌های باز، برای تهیه لباس استفاده می‌شود و بدین ترتیب هر قومی مناسب با

شرایط اقلیمی خویش پوشاکی برای خود انتخاب کرده و براساس همان شرایط تحولاتی در لباس خویش پدید آورده است.

۲. جنسیت

بنا بر طبیعت انسان و خصوصیات جسمانی وی تن‌پوش مردها با زن‌ها متفاوت است. به همین دلیل در شرایط گوناگون تن‌پوششان متفاوت خواهد بود. به طور مثال، در دشت‌ها و بیابان‌ها مردان هنگام دامداری چون مسافت زیادی را طی می‌کنند تا به چراگاه برسند، در شب‌های سرد یک نوع بالاپوش نم‌دین با سرشانه‌های ایستاده به تن می‌کنند که همانند خیمه‌ای چوبان را در پناه خود حفظ می‌نماید در حالی که پوشیدن این گونه لباس‌ها در میان زنان رایج نمی‌باشد.

۳. سن

سن انسان در طرز پوشش او تاثیر بسزایی دارد به طوری که از کودکی تا زمان پیری، انسان متناسب با سن خود لباس می‌پوشد و کاربرد رنگ و فرم در شکل آن تاثیر بسزایی دارد. به عنوان مثال لباس کودکان به خاطر لطافت و حساسیت پوستشان از پارچه‌های نخی و طبیعی و نرم تهیه می‌شود، لباس نوجوانان از پارچه‌هایی به رنگ‌های شاد و لباس کهنسالان از پارچه‌هایی به رنگ‌های تیره‌تر و با لطافت کمتری تهیه می‌گردد.

۴. ذوق و حس زیبایی دوستی

یکی دیگر از عوامل تاثیرگذار در لباس و تحولات آن که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی نمود، ذوق و حس زیبایی دوستی و تنوع‌طلبی و تجمل‌خواهی بشر است، که موجب گردیده تا علاوه بر نقشی که سرما، گرما و شرایط آب و هوایی در پیدایش و تحولات لباس داشته‌اند، حس زیبایی دوستی نیز موجب پیدایش هزاران طرح زیبا شود و لباس را به وسیله‌ای برای زینت، تشدید ارتباط جنسی یا جلوگیری از آن و حس برتری انسان و ... مبدل کرده و انسان را وادار به تبعیت از طرح‌های روز و تغییر در شکل لباس نماید.

۵. جهان بینی و اعتقادات مذهبی

یکی دیگر از جنبه‌های مهم در تغییر و تحول و عوامل تاثیرگذار در فرم لباس، جهان

بینی و اعتقادات مذهبی یک ملت است. دین و اعتقادات مذهبی هم یکی از اصولی است که گروهی را با اعتقادات و پوشش خاص به دور هم جمع می‌نماید و شکل می‌دهد و این گروه‌های متشکل براساس پیوندهای دینی ملزم به رعایت اصولی خاص هستند که در فرم، شکل و حتی رنگ پوشاکشان تاثیر می‌گذارد، همچنان که لباس عبادت در مذاهب گوناگون متفاوت است. از طرفی با پیدایش ادیان الهی تغییراتی اساسی در پوشاک زنان و مردان نیز پدید آمده است، چنان که با پیدایش دین اسلام، مسلمانان لباس‌هایی ساده انتخاب کردند، تجمل را کنار گذاردند و زنان با پوششی کامل از نامحرم رو گرفتند.

۶. اعتقادات و آداب و رسوم

نقوش و تزییناتی که در لباس به کار می‌رود نیز مبین مجموعه اعتقادات و آداب و رسوم مردم مناطق مختلف جهان است به طوری که در جوامع سرخ‌پوستان استفاده از سربندهایی با پر پندگانی چون عقاب، شاهین و باز نمادی از قدرت، استواری، مقاومت و شجاعت است. ایران زمین نیز از این قاعده مستثنی نبوده و در هر منطقه‌ای کاربرد نقش روی اجزای مختلف لباس متفاوت است، به طوری که در اکثر روستاها به دلیل نقش و محوریتی که دامداری و کشاورزی در زندگی و فعالیت مردم دارد از نقوشی چون نقش شاخ قوچ با اشکال و طرح‌های مختلف در اکثر دست بافته‌ها و پارچه‌ها و ... استفاده می‌شود که بسیاری از باستان‌شناسان از تفسیر این نقوش به اصول اصلی زندگی گذشتگان پی می‌برند. در این بین کاربرد رنگ نیز از اهمیت خاصی برخوردار است و هر رنگ را با معنای خاص خود و برای نشانه گذاری استفاده می‌نمایند، به عنوان مثال رنگ سبز، مشخصه سادات و بازماندگان پیامبر است و یا رنگ سیاه، مخصوص لباس عزا می‌باشد.

۷. شغل و موقعیت اجتماعی

بدیهی است که انسان برای آن که لباسش دست و پا گیر نباشد، در حرفه‌های گوناگون از لباس‌هایی استفاده می‌کند که با شغل او مناسب داشته باشند. به همین دلیل برخی افراد بر اساس جایگاه اجتماعی خود دارای پوشش‌هایی متمایز از دیگران هستند. این امر از دیر باز تاکنون و در بین جوامع مختلف رعایت شده و شرط اصلی انجام امور محوله می‌باشد. از

طرفی جنس و زیبایی لباس به پوشنده آن نیز اعتبار و ارزش می‌بخشد و هر طور که لباس پوشیده شود، به همان نسبت شخص مورد احترام و توجه دیگران قرار می‌گیرد.

۸. پیشرفت‌های صنعتی و تکنولوژیکی

پیدایش صنایع ریسندگی و بافندگی و بسیاری از صنایع که در خدمت تهیه، ساخت و تولید پوشاک بودند، سبب شده که پارچه‌هایی با کیفیت بالا، قابل شستشو، زیبا، ضد چروک و بسیاری لباس‌های متنوع و جذاب تولید شوند. همچنین پیدایش ماشین‌هایی که انواع ضمایم لباس چون دکمه، زیپ، نوار، روبان و ... را عرضه می‌نمایند، عظیم‌ترین تحول را در تولید لباس ایجاد نموده است.

۹. شرایط تاریخی، جنگ‌ها، تحولات آن و التقاط فرهنگی

یکی از برجسته‌ترین عوامل تغییر و تحول پوشاک مردم جهان التقاط و آمیزش فرهنگ‌ها می‌باشد که براساس نیروهایی چون جنگ‌ها، ارتباطات مرزی، وصلت‌های قومی، مراوده‌های فرهنگی و سیاسی و ... شکل می‌گیرد. جنگ‌ها نیز از جمله عواملی هستند که به شدت در نحوه زندگی و معیشت مردم حتی در هنر و صنعت و طرز لباس پوشیدن آنها نقش موثری را بر عهده دارند و به سبب گستردگی و قدرت این نیرو، یکی از فعال‌ترین و موثرترین عوامل تغییر لباس در طول تاریخ بوده‌اند.

پوشاک ملی و قومی مردمان ایران زمین

گروه‌های متفاوت انسانی که در مناطق مختلف ایران از گذشته‌های دور تا به امروز زندگی کرده‌اند، هر کدام دارای ویژگی‌های قومی برجسته‌ای بودند و تحت عوامل گوناگون از جمله ارکولوژیکی منطقه‌ای که در آن قرار داشته‌اند، تن‌پوش ویژه‌ای را به تن می‌کردند که در همان نگاه نخست قومیت، حوزه زندگی و سایر مشخصات فرهنگی و حتی مذهب و اشتغالات اصلی زندگی آنان را در ذهن بیننده تداعی می‌کنند که این چنین تنوع بارزی در پوشاک ملت‌ها در کمتر سرزمینی دیده می‌شود.

لباس‌های بومی که هم اکنون در نواحی مختلف ایران مورد استفاده هستند هر کدام مقداری از خصوصیات لباس‌های تاریخی و اصیل ایرانی را در خود حفظ کرده‌اند و هم

اکنون کشور ما با داشتن بیش از بیست نوع پوشاک مردان و زنان، دارای سرمایه‌ای کم نظیر در این زمینه می‌باشد. از طرفی یک نگاه کلی و عمومی به پهنه این سرزمین، که از نظر تنوع پوشاک به یک سالن مد جهانی شبیه است، روشن می‌کند که مردم این مرز و بوم تا چه حد سلیقه نشان داده و برای جلوه بیشتر پوشاک خود، آن را آراسته و بر اصل آن افزوده‌اند و در واقع ایران را می‌توان به یک موزه بزرگ پوشاک شبیه دانست که ساکنینش از گذشته تا به امروز در زندگی روزانه خود پوشاکشان را عرضه می‌نموده‌اند. از طرفی لازم است به این نکته نیز اشاره نمود که ما در این موزه بزرگ فقط لباس‌های متنوع، زیبا و مجلل نمی‌بینیم، بلکه دنیایی از زیورآلات زیبا را شاهد هستیم که زینت بخش این لباس‌ها هستند و از همین جهت است که امروزه در سراسر ایران زنی را نمی‌توان یافت که فاقد این زیورآلات باشد زیرا نیاکنش اینگونه بوده و به او نیز این چنین آموخته‌اند.

ضمناً همان طور که گفته شد پوشاک در هر منطقه‌ای زمینه بسیار مناسبی جهت تاثیر و تاثر فرهنگی به حساب می‌آید و حد زیادی متاثر از نشانه‌های فرهنگی اقوام و ملل هم جوار است. زیرا ساکنان کشورهای همسایه و مردمانی که به دلایل گوناگون در فلات ایران مستقر بوده‌اند، بر لباس مردمان ایران زمین تاثیر گذارده‌اند که این مطلب به وضوح از تاثیری که اقوام آریایی بر پوشاک ایرانیان چه در دوران خود و چه پس از خود و چه امروزه داشته‌اند، قابل رویت می‌باشد.

نقش و اهمیت لباس‌های قومی، بومی و سنتی ایران

ما در این شرایط ناهنجار ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها برای این که بتوانیم هویت و اصالت فرهنگی و قومی خویش را حفظ نموده و استقلال خود را در دنیا داشته باشیم، نیاز به داشتن اطلاعات و آگاهی از تاریخ، زندگی و پوشاک آباء و اجداد خود هستیم. ما اگر بتوانیم وارد دنیای اصیل، ساده و بی‌آلایش فرهنگ و قومیت خود شویم، خواهیم توانست با استناد و آگاهی و با توجه به لباس‌های قومی، اصیل و سنتی خویش و با حفظ ارزش‌های مثبت خود و با توجه به شرایط زمان، لباسی متناسب با فرهنگ و ارزش‌های خود انتخاب و همواره بر اصالت خویش پایبند و استقلال و هویت خویش را حفظ نماییم و لباسی را برگزینیم که

نشان دهنده و معرف فرهنگ و تمدن ما باشد. هر کشوری برای خود آداب، رسوم، عادات، سنن و در مجموع فرهنگ خاصی دارد و برای حفظ آنها تلاش می‌کند. بدیهی است که لباس و پوشاک با توجه به خصوصیات و ویژگی‌هایی که دارد یکی از نمونه‌های عینی و مجسم فرهنگ هر جامعه است و به عبارت دیگر همواره بخشی از فرهنگ هر جامعه در لباس‌های مردم آن جامعه متجلی می‌شود. لباس هر قوم و ملتی در اصل مشخص‌کننده شخصیت و هویت فرهنگی آن قوم و نشانه‌ای از پای‌بندی و اعتقاد آنان به آداب و رسوم و ضمناً نشانگر علاقه‌شان به استقلال فرهنگی و سیاسی و اقتصادی آنها می‌باشد. لباس و پوشاک قومی و سنتی ایرانیان که مجموعه‌ای از کفش، البسه، کلاه و زیورآلات می‌باشد، گنجینه پربهایی است از آنچه از نیاکانمان به ما رسیده و همه ما وظیفه داریم آن را شناخته، از آن حفاظت و آن را به نسل‌های بعدی بسپاریم. در میان تمامی کشورهای جهان، تنها در ایران زمین می‌توان چنین تنوع چشم‌گیری را در لباس‌های سنتی و قومی مشاهده نمود، که دارای خصوصیات و ویژگی‌های در خور توجهی هستند که برخی از آنها به شرح زیر می‌باشد:

- داشتن تجانس و قرابت فوق‌العاده با فرهنگ جامعه
- لباس‌های سنتی و قومی ایران راحتی فوق‌العاده‌ای داشتند و در عین حال که از قطعات متعددی تشکیل شده‌اند اما برای انجام کارهای روزمره نیز دست و پاگیر نبودند.
- لباس‌های بومی و قومی ما، لباس‌هایی کامل هستند و تمامی قطعات لباس از پاپوش مناسب و راحت، البسه زیر و رو، سرپوش، شال و کمربند و حتی زیورآلات متناسب با لباس و... را دارا می‌باشند.
- زیبایی، تناسب و هماهنگی رنگ‌های، دلنشین موضوعی است که به هیچ وجه در لباس‌های بومی و سنتی ما قابل انکار نمی‌باشد.
- تا گذشته‌ای نه چندان دور، تمامی مواد اولیه مصرفی جهت تولید لباس‌های سنتی و محلی و هم اکنون نیز بخشی از آنها و حتی طراحی، دوخت، رودوزی و تزئینات مربوط به لباس‌های سنتی توسط خود زنان و در داخل کشور انجام می‌گرفته، که

در واقع به گونه‌ای ایستادگی در برابر مدهای خارجی و قطع وابستگی اقتصادی به آنها می‌باشد.

- لباس‌های سنتی و قومی با توجه به خصوصیات هر منطقه‌ای، تولید می‌شدند و از نظر توجه به شرایط اقلیمی لباس‌هایی مناسب برای آن مردم محسوب می‌شوند. به طوری که لباس‌های مناطق گرمسیر، از قطعات کم‌تر و با پارچه‌های نازک‌تر و لباس‌های محلی مناطق سردسیر، از قطعات بیش‌تر و پارچه‌های ضخیم‌تری تهیه می‌شدند.

- به عنوان تولیدی فرهنگی، نقش تعیین کننده‌ای در حفظ، اشاعه و تعمیم مبانی ارزش‌های اسلامی - ایرانی داشته و می‌تواند بهترین معرف فرهنگ غنی و بارور کشورمان در آن سوی مرزها و در نزد همه ممالک جهان باشند. به همین جهت هر نوع اقدام جهت شناخت، حفظ و پویا نگهداشتن لباس‌های سنتی و بومی می‌تواند به عنوان تلاشی در جهت به ثمر رساندن این رسالت عظیم باشد.